

ŠTEV. 10, 11, 12.

LETNIK XXI.

NARODNI GOSPODAR

**GLASILO „ZADRUŽNE ZVEZE“
V LJUBLJANI.**

**REVIJA ZA NARODNO GOSPODARSTVO,
SOCIALNO POLITIKO IN SORODNE STROKE.**

V LJUBLJANI, DNE 1. DECEMBRA 1920.

TISK ZADRUŽNE TISKARNE V LJUBLJANI.

VSEBINA.

Zgodovina „Prve žabljarske in železoobrtne zadruge“ v Kropi	134
Novi davki	148

NARODNI GOSPODAR

GLASILO „ZADRUŽNE ZVEZE“ V LJUBLJANI.

Člani „Zadružne zveze“ dobivajo list brezplačno. Cena listu za nečlane po 10 K na leto, za pol leta 5 K, za četrt leta K 2·50; za člane zvezitnih zadrug po 8 K na leto. Posamezna številka 50 vin. — Izhaja enkrat na mesec. Rokopisi se ne vračajo. Cene inseratom po 1 K od enostolpne petil-vrste, za večkratno insercijo po dogovoru.

Zgodovina „Prve žebljarske in železoobrtne zadruga v Kropi in Kamnigorici“.

II. Doba razvoja žel. obrt. zadruga

od l. 1905 — l. 1913.)

Na občnem zboru za leto 1897 je tedanji nadzornik župnik H. potožil, da se za zadrugo ne zanimajo niti tisti, od katerih se je pričakovalo, in da ista ne uživa toliko pozornosti, kolikor jo zasluži. Da v resnici, niti od zgoraj, to je niti oblasti niti voditelji ljudstva se niso za zadrugo v letih njenega boja za obstoj dovolj zanimali, kakor uči njena zgodovina in je niso tako podpirali, kakor bi bila zaslužila, pač so ji mnogi zelo nasprotovali, kakor smo videli v preteklem letu. Pa tudi od spodaj, to je ljudstvo samo, za katero je bila zadruga namenjena, se ni zanimalo zanjo tako, kakor bi bilo prav za zadrugo in zanje. Videli smo zato, kako je vsled tega visela zadruga med življenjem in smrtjo, videli pa tudi, kako je vsled tega kolebala med dvema stoloma. Ravnatelj Kranjske obrt. družbe na Jesenicah L. in Kranjska trgov. obrt. zbornica in mnogi drugi so menili, da bo rešitev zadruga in Kroke, ako se zadruga spremeni v akcijsko podjetje združenih delodajalcev iz Kroke in Kamnigorice. Ko je pa pod vodstvom Dr. Kreka in Dr. Šusteršiča Slov. ljud. stranka dobila v Kranjski deželi moč in zadruga ni mogla dobiti pri

Kranjski hranilnici in na Jesenicah in tudi ne drugod dovolj kredita za svoj obrat, se je zadruga začela obračati za pomoč na Slov. ljud. stranko in njene denarne zavode. V letih od 1899—1902 ji je posojevala Ljudska posojilnica, v letu 1903 pa centrala zadrug Gospodarska zveza, kateri je načeloval dr. Krek.¹⁾ Zato ji je začela odtegovati kredit Kranjska hranilnica in ga ji slednjič popolnoma ustavila in to je postalo odločilno za obstoj ali razvoj zadruga. Odslej je uplival na združni razvoj Krekov duh. Po njegovem duhu in vplivu je postala l. 1904. zadruga ne akcijsko, ampak ljudsko-delavsko podjetje.

Ker pa je vodstvo zadruga spoznalo, da brez stalnega kredita zadruga ne more obstati, in še manj se zadovoljivo razvijati, zato je v letu 1904 prosilo pri predsedniku Zadružne zveze Dr. Kreku, stalnega večjega kredita. Ko so se razmere v zadrugi pravilno v združnem duhu uredile, še le tedaj je združna zveza dovolila zadrugi stalni kredit. To se je zgodilo v februarju 1905. S tem se je končal srečno boj za združni obstanek; odslej, lahko rečemo, se je pričela za zadrugo druga doba njenega raz-

¹⁾Zadruga je iskala kredita tudi pri kreditni banki od leta 1092—1905, a ga ni dobila v zadostni meri.

voja. To dejstvo je za zadrugo tako važno, da lahko imenujemo dr. Kreka drugega ustanovitelja železobrtne zadruge. Odslej se je vedno dr. Krek zelo zanimal za razvoj zadruge, ki jo je prerodil.¹⁾ Ko je bil tako obstoj zadruge zagotovljen, se je mogla še bolj urejevati in mirno razvijati, kar bomo pokazali v drugi dobi združnega razvoja.

Leto 1905.

Novo leto 1905 se je pričelo v zadrugi s prepogostnimi pismenimi in ustnimi prošnjami na Zadružno zvezo za toliko potrebni kredit. Za dovolitev tega kredita se je zelo trudil tudi novi načelnik pri predsedniku Zadružne zveze Dr. Kreku. 25. januarja je zato zadruga z ozirom na ustmen dogovor med načelnikom zadruge in predsednikom Zadružne zveze prosila, naj ji Zadružna zveza nakaže kredit K 150.000— in naj pride odposlanec Zadružne zveze, da napravijo tozadevno pogodbo, ker je zadeva zelo nujna. V dotični prošnji dostavljajo še: vsled mraza zaostajajo naročila, blago se kupiči, denarja pa toliko bolj primanjkuje. Pet dni za tem (30. jan.) brzojavljajo Zadružni zvezi: „Zbrani člani zadruge prosijo, pošljite takoj Vašega zastopnika. Železa silno primanjkuje. Ker ni bilo ne železa in ne dela, so nekateri člani zopet odpovedali delo in šli h konkurenci. Kranjska ind. družba je dala en vagon železa na ime Jože Svetina in Fran Šolar, ki zadostuje za en teden.“ Zadružna zveza ni mogla poslati takoj v Kropo svojega zastopnika, pač pa je posodila zadrugi še 10.000 K na menico.

Ko je pa Zadružna zveza tozadevno vse uredila, je poslala zadrugi v podpis posojilno pogodbo. Kot poroki so to pogodbo podpisali v skupni seji nadzorstva in na-

¹⁾ V letu 1898. se je ustanovilo v Kropi po Dr. Krekovi inicijativi konsumno društvo, ki je pa kmalu propadlo, ker se ni prav vodilo.

čelstva dne 12. feb. vsi člani načelstva in nadzorstva, ki so imeli kaj nepremakljivega imetja.¹⁾ Nato je bil 24. feb. dovoljen pri Zadružni zvezi zadrugi kredit v znesku K 200.000—.

6. julija je poravnala Zadružna zveza zadnji združni dolg pri Kreditnem društvu v Ljubljani v znesku K 6500— in 21. julija še zadnji ostanek pri Kranjski hranilnici. Odslej je postala Zadružna zveza edina upnica zadruge.

Zadružne knjige in spise, v katerih je hotelo najti prejšnje leto okrajno sodišče v Radovljici falitnost zadruge, je isto še nekaj mesecev po novem letu zadrževalo. Vodstvo zadruge je moralo nastopiti prav odločno, da jih je zadruga zopet dobila nazaj. Šele meseca majnika je bila sodnijska preiskava proti vodstvu zadruge ustavljena, zadrugi so se vrnila njene knjige in drugi spisi, tako da je mogla pisarna zopet redno opravljati svoje posle.

Ker glede cen manjših kladvic, ki so se izdelovala na roko, zadruga ni mogla konkurirati s tujimi tvrdkami— kakor smo že povedali v letu 1903,²⁾ je zadruga v februarju t. l. še enkrat ponovila svojo prošnjo na Obrt. posp. urad na Dunaju, da naj ji isti preskrbi velike škarje za rezanje pločevine. V prošnji je izjavljala zadruga: Iz pločevine izdelana kladvica bi mogla za druga prodajati K 3.— za 100 kg ceneje kot doslej; s tem bi [mogla biti] zadruga kos vsaki konkurenci. Obrt. posp. urad je prošnjo takoj uslišal. Poslal je zaprosene škarje v vrednosti K 4.000— že meseca avgusta. Te so zadrugi več let zelo dobro služile. V mesecu majniku je poslal isti

²⁾ Iz Kroke so podpisali posojilno pogodbo Valentin Šolar, Tomaž Pesjak in Jožef Zupan, iz Kamnegorice pa Jože Svetina, Marko Arh, Andrej Žvan in Andrej Novak; zraven sta se podpisala še ravnatelj Fran Šolar in Marija Jalen, ki je imela združno vožnjo.

urad zadrugi brusilni kamen in kladivo za pobiranje žeblice v znesku K 931.—.

Nadzornik Obrt. posp. urada na Dunaju je nasvetoval vodstvu zadruga, naj kupi Benkov mlin z vodno močjo, da napravi zadruga za obrat toliko potrebno električno razsvetljava. 19. junija ga je zadruga kupila od J. Pretnarja (Zdevc iz Zg. Dobreve) za znesek K 5 500.—. Malo je manjkalo, da ga ni kupila zadružna konkurenca. Meseca oktobra so postavili po načrtu Obrt. posp. urada v tovarni nove velike škarje, s katerimi so vpeljali nove izdelke iz pločevine.

V letu 1905 je imelo načelstvo eno sejo, nadzorstvo dve seji, načelstvo in nadzorstvo skupaj pa štiri seje. Občni zbor se je vršil eden. Udeležili so se ga nadzornik Obrt. posp. urada g. H. Pösendeiner, zastopnik Deželnega odbora g. Peter Grasseli in revizor Zadružne zveze g. Vek. Pelc. Nadzornik Obrt. posp. urada je omenjal, da je zadruga kot edina pospeševaljica stare domače obrti v Kropi in Kamnigorici potrebna vsestranske pomoči in podpore. Radi tega je pripomogel Obrt. posp. urad zadrugi, da so se napravili tekom zadnjih let od zadruga v svrhu naprav za izboljšanje in času primerne in potrebne naprave zaproseni načrti brezplačno, ta urad je tudi posredoval, da je dobila zadruga od c. kr. trg. ministrstva nekaj potrebnih strojev proti odplačilu v desetih letih. Pripravlja se tudi naprava za boljše cinenje žeblice in nekaj kladiv za vlečenje večjih žeblice. Člane je pa opominjal na složno skupno delovanje, da more zadruga domačo obrt privedi tako do boljšega stanja.

Pri volitvah v nadzorstvo sta se namesto izstopivših članov Janez Lazarja in Andrej Novaka izvolila Franc Varl in Janez Pernuš iz Kroke; veščakom za pregledovanje zadružnega poslovanja se izvolita Deželni odbor in Zadružna zveza.

Računski zaključek kaže, da je zadruga v letu 1905 dobro delovala. Skupnega prometa je bilo K 1.659 972·80, toraj nekoliko več kot prejšnje leto. Članov je ostalo toliko kot prejšnje leto; deleži so se pa zvišali na okroglo K 5.000 —; delavske plače so znašale okroglo K 16.000 — manj kot pretečeno leto K 108.603·96 vin.; čistega dobička pa je izkazala zadruga K 2.466·—; davka je plačala zadruga to leto le K 33 95, kar se je imela zahvaliti novim pravilom.

Leto 1906.

11. januarja je dala zadruga v najem lesno žago v „Kotlu“ (Benkovo) Antonu Ažmanu za 10 let.

Kamnogoričanov je pristopilo kot članov v zadrugo po štrajku v l. 1904, 46, v l. 1905 pa 26. Pred vstopom v zadrugo so ti oddajali svoje izdelke različnim delodajalcem, največ pa Juriju Magušarju. Ti so imeli tam svoja lastna skladišča za blago in izdelke. Ker pa zadruga ni imela svojih skladišč za surovo blago in izdelke, so morali sedaj zadružni delavci po raznih krajih shranjevati svoje izdelke in jih v različne shrambe voziti. To ni bilo brez škode in izgube tudi za zadrugo.

Po dolgem iskanju se je posrečilo zadrugi v začetku leta 1906 kupiti za skladišče primeren svet, ob cesti tostran Kamnegorice od Franc Udirja za K 1.248 80. V skupni seji načelstva in nadzorstva dne 30. majnika se je sklenilo razpisati zgradbo novega skladišča. Stavba istega se je oddala 13. junija tesarskemu mojstru Lenartu Ažman iz Kroke in njegovemu sinu Antonu in Mihaelu Regovec iz Save za K 8 218·—. Ker so našli odvzetniki še prostor pred skladiščem in napravili še strešne žlebove, se je doplačalo še K 390·—.

Obrt. posp. urad na Dunaju je po svojem uradniku naredil načrt za prezidavo

Benkovega mlina. V spodnjem delu se je priredil prostor za stanovanje in za dinamo za električno razsvetljavo tovarniškega obrata in prostorov tovarne; v zgornjem delu se je pripravila pisarna za uradništvo.¹⁾ Prezidava mlina in priprava pisarne je stala K 3.745·52. V majniku (8. 5.) je zadruga kupila še ene manjše škarje za rezanje ploščevine za znesek K 870—, v avgustu (21. 8.) pa eno kladivo za K 392— v novembru je poslal Obrt. posp. urad iz Dunaja še ene škarje za rezanje kvadratnega železa za K 95·08.

Dr. Krek je mislil pomagati tudi Železnikarjem z jednako železoobrtino zadrugo, kot je bila v Kropi. Po svojem odposlancu dr. L. Pogačniku je prigovarjal vodstvu kroparske zadruge, naj osnuje kroparska zadruga v Železnikih svojo podružnico. V ta namen je bil v Železnikih shod 18. julija t. l. Shoda se je udeležil združni ravnatelj F. Š. in predsednik nadzorstva M. A. A več se za Železnike ni storilo. Vodstvo je sprevidelo, da se tako veliko in težko železoobrtno podjetje iz oddaljenih krajev ne da uspešno voditi, in da bi bilo to za zadrugo, ki je bila tako rekoč še vedno v povojih, to zelo nevarno.

Načelstvo je imelo v tem letu eno sejo, nadzorstvo pa zopet dve, skupnih sej načelstva in nadzorstva je bilo šest. V seji 17. dec. se je sklenilo, da se privzame v pisarno še en pomožni uradnik. Sklenilo se je tudi istokrat odpovedati službo vsem združnim zastopnikom, potovanje za zadrugo sta prevzela ravnatelj F. Š. in uradnik V. Ž. a ta sklepa sta bila neizvedljiva in zato se nista nikdar izvršila.

23. junija se je vršil občni zbor. Občnega zbora sta se udeležila kot zastopnik

Deželnega odbora kontrolor g. H. Lindtner, kot zastopnik Zadrugne zveze pa g. dr. Lovro Pogačnik. Na občnem zboru se je sklenilo, da se določi pristopnina na novo pristopivšim članom na K 8—, onim ki so že pri zadrugi, pa se vsled mladostnosti nemorejo sprejeti, bodo plačali K 5— pristopnine. Pri volitvah v nadzorstvo se zopet izvoli članom nadzorstva izstopivši član Andrej Žvan iz Kamnegorice, namesto Jožefa Zupan iz Kroke pa Jurij Legat.

Prometa je imela zadruga v pretečenem letu približno toliko kot l. 1905, dobička je bilo K 3.638·46; nepremični inventar je je narastel skoraj za K 12.000—, tako da je znašal K 36.272·64.

Leto 1907.

V letu 1907 se je zadruga gibala bolj živahno na zunaj, kakor kažejo nakupi različnih premičnin in nepremičnin v Kropi in Kamnigorici.

Ker se je pa vodstvo zadruge balo, da ne bi zlezlo preveč v dolgove pri Zadrugni zvezi in bi morali plačati preveč obresti, ki bi povzile ves združni dobiček, je prosilo takoj 2. januarja na Trgovsko ministristvo pri oddelku za povzdigo eksporta za podporo (eksportne premije). 2. septembra se je prošnja za podporo zopet ponovila. Obe prošnji sta bili pa to leto odbiti.

Vodstvo zadruge je spoznalo, da je za razvoj zadruge potrebno, da so delavci bolj izobraženi. Zato je bilo naklonjeno misli, da se ustanovi v Kropi obrtna nadaljevalna šola. V skupni seji načelstva in nadzorstva dne 4. februarja sta se že izvolila za odbornika obrtne nadaljevalne šole kot zastopnika zadruge združna uradnika A. Š. in V. Š. V isti seji se je sklenilo, da naj obiskujejo to šolo učenci od 14. leta.¹⁾

¹⁾ Pisarna se je nahajala od 1. majnika 1895 do 1. majnika 1905 pri V. Klinarju, od 1. majnika 1905 nadalje pa pri Potočniku.

¹⁾ To leto se Obrtno nadaljevalna šola še ni ustanovila.

Ker je bila gonilna vodna sila pri spodnji fužini za združni strojni obrat premajhna, je zadruga po nasvetu nadzornika Obrt. posp. urada g. H. P. sklenila kupiti v seji 8. julija motor na surovo olje in ga takoj naročila. Kupila je tudi od bratov Scherb na Dunaju tri ekscenterske stiskalnice (stroje za tezanje pločevine) št. 2, 4. in 5. za znesek K 5.116.—, od Obrt. posp. urada pa mnogo priprav za transmisije in orodja za strojno ključavničarstvo, ki je bilo neobhodno potrebno za morebitno popravo novih strojev. V Kropi se je postavilo to leto tudi poslopje za motor na surovo olje po načrtih Obrt. posp. urada na Dunaju za znesek K 2.252 85. V Kamnigorici se je nakupil svet za vodne škarje za K 500.— od A. Ž. Postavilo se je tam poslopje za iste za znesek K 467 72, postavljanje škarij in različne poprave istotam so pa stale K 487 34. Od Berg-Hüttenwerk v Štorah se je kupilo 20 štokov za kladvica za K 1.323 66, od Jere Šmitek pa eno ješo za K 400.—

V notranjem se je pa pokazalo vidno, da ni bilo pravega soglasja med odborom in ravnateljem pisarne. Zato je ravnatelj odpovedal jamstvo pri Zadružni zvezi za združno posojilo. V skupni seji načelstva in nadzorstva dne 8. julija se je sklenilo, da se naprosi Zadružno zvezo, da prevzame vrhovno vodstvo sej, s tem da imenuje svojega zastopnika za skupne seje načelstva in nadzorstva s pravico vsako točko pri seji odobriti ali pa razveljaviti.¹⁾ Zato se morajo yabila za vsako skupno sejo in prepis sejnega zapisnika poslati Zadružni zvezi. Z ozirom na ta sklep je izjavil ravnatelj, da prekliče odpoved jamstva pri Zadružni zvezi. V isti seji je predlagal načelnik, da naj se prokura pisarniškem ravnatelju podeli.

V t. l. ni imelo načelstvo nobene seje,

¹⁾ Teh pravic se pa Zadružna zveza za enkrat še ni poslužila.

nadzorstvo je imelo tri seje, skupnih sej je bilo sedem. Občni zbor se je vršil 8. julija. V načelstvo se je izvolil dosedanji načelnik z 62 glasovi kot načelnik, Ivan Lazar kot blagajnik s 55 glasovi¹⁾ ter Josip Svetina kot preglednik s 53 glasovi. V manjšini sta ostala F. Šolar, ki je dobil kot načelnik 50 glasov in Anton Šmitek kot blagajnik z 30 glasovi. V nadzorstvo se izvolita z vsklikom Marko Arh in Vincenc Strnad. Pristopnina za nove člane, ki pridejo od konkurence, se je določila na K 10.—. Občnega zbora sta se udeležila kot zastopnik Deželnega odbora g. H. Lindtner, od Zadružne zveze pa Vek. Pelc.

Iz računskega zaključka razvidimo, da je bil promet skoro isti kot prejšnje leto in tudi dobička je izkazala zadruga približno kot v letu 1906.

Leto 1908—1909.

Dosedanji tovarniški združni prostori so postali veliko premajhni. Treba je bilo razširiti združne delavnice in prav izkoristiti njeno vodno moč pri spodnji fužini. Obrt. posp. urad na Dunaju je napravil prve zato potrebne načrte. Ker pa ti načrti niso bili primerni, so napravili, nove načrte za prezidavo prostorov v spodnji fužini leobrdorske strojne tovarne. Po njih načrtih se je v letu 1908 zgradila nova tovarna za K 30.444 05. Tesarska dela je izvršil Anton Ažman iz Kroke, zidanje in betonska dela Jožef Šturm iz Radovljice, železna okna tvrdka S. Bondy iz Prage. Postavil se je motor na surovo olje za 20 HP, ki ga je zadruga kupila na Dunaju od Plewa & Cie za K 9.590 25, postavila se je nova turbina za 39 HP, ki je stala z vsem skupaj okoli 16.000.— K, postavil se je tudi ventilator, to je veternik za sapo za K 441.—

¹⁾ Ker je 6. julija umrl blagajnik Tomaž Pesjak. Ves čas od njenega obstoja je bil njen odbornik.

in v avgustu se je napravila po načrtih Obrt. posp. urada v tovarni nova električna razsvetljava, o kateri poročajo dne 22. sept. istemu uradu, „da prav dobro služi“¹⁾ Ker so stale vse te naprave zadrugo do 58.000 K in je morala zadruga vse iz svojega plačati, je po dolgotrajnih prošnjah na priporočilo Obrt. posp. urada naklonilo c. kr. ministrstvo za javna dela v novembru t. l. zadrugi K 10.000.— posojila po 3% za tri leta. Zadnji dan leta je naročila zadruga v Ljubljani pri Žabkarju po načrtu rojaka I. Beštra toporišno kladivo za 1.200.— K, ki se pa ni obneslo.

Zadružni zvezi je zadruga plačevala od dolga, ki ga je imela pri njej okoli 200.000.— kron, po 5% na leto. Zato je 26. marca 1909 prosila za cenejši kredit Kreditni zavod za obrt pri c. kr. ministrstvu za javna dela in natančno razjasnila, zakaj da prosi. Tudi drugod je iskala cenejšega kredita; a cenejšega kredita kot pri Zadružni zvezi ni mogla nikjer dobiti.

Vodstvo zadruga se je tudi že takrat bavilo z načrtom, kako bi mogla zadruga izrabiti vodno moč od izvira Kroparice do zgornje fužine. Zato je prosilo 14. majnika (1909) Obrtno posp. urad na Dunaju, naj pošlje inženirja, da zmeri vodno moč in napravi zato potrebne načrte; a to se ni zgodilo. 24. junija je sklenila skupna seja, da bo odslej izdelovala zaboje, ki jih je doslej izdelovala Marija Pesjak, zadruga v lastnem področju.

Seje načelstva in nadzorstva v tem letu ni bilo nobene. Skupnih sej načelstva in nadzorstva je pa bilo pet. V seji dne 10. svečana 1909 poroča predsednik nadzorstva, da je državna podpora v znesku 10.000.— K z ozirom na to, da se mora ta svota kot

posojilo že v treh letih proti 3% obrestim vrniti, zelo malenkostna, ker znaša resnična podpora na leto le 200 K. Zato priporoča, da se povabijo poslanci Pogačnik, dr. Krek, dr. Žitnik in Gostinčar, da si ogledajo zadržne naprave in se naprosijo, da izposlujejo od države večjo podporo (a ta sklep se ni nikoli izvršil).

Občnega zbora, ki se je vršil 23. maja 1908, se je udeležil kot zastopnik Deželnega odbora in Zadružne zveze g. dr. Ev. Lampe. Pri volitvah nadzorstva sta se izvolila namesto Janeza Pernuša in Franceta Varl v nadzorstvo Jožef Drmota in Lovro Zupan. Spremenila so se tudi pravila v §§ 9, 10, 11 13 in 18, v katerem se je spremenilo poslovno leto, ki je trajalo doslej od 1. jan. do 31. decembra; poslovno leto traja odslej od 1. julija do 30. junija.¹⁾ Spremenil se je dalje še § 21, ki govori o razdelitvi čistega dobička, § 22, v katerem so se postavili kot organi zadruga tudi uradniki, kateri dostavek nasprotuje zadružnemu duhu, § 24, v katerem se dovoljuje, da podpisujeta zadrugo tudi eden ali dva prokurista namesto članov načelstva in § 34. Za prokurista se izvoli na občnem zboru ravnatelj F. Šolar. Pristopnina se je zvišala za delavce od konkurence na 20 K. Trgovina je bila celo to poslovno leto prav živahna. Zadruga je izvozila veliko svojih izdelkov tudi izven države. V drugi polovici leta 1908 je izvozila čez tri vagone blaga v inozemstvo. Svoje zastopnike je imela zadruga v Celju za Reko in Hrvaško, v Smirni za Levanto, v Beogradu za Srbijo, v Zagrebu za Bosno.

Iz računskega zaključka se razvidi, da je bila v tem poslovnem letu zadružna trgovina tako živahna kot še nobeno leto doslej. Skupnega prometa je bilo 3,361 523 72 kron. Nepremični inventar se je razven zi-

¹⁾ Poslovno leto je trajalo za to leto podružno leto.

¹⁾ 17. julija se je prodalo železo „Valavnice“ v spodnji fužini v Budapešto Ludviku Hahn za 2.569,76 kron, Obrt. posp. uradu na Dunaj za 3.506.— K

dave stavb pomnožil še za te-le nakupe: ješa v „Pungartu“ od J. Magušar za 800 K, prostor in vodna moč Zupan Ignaca na „Mlečju“ za 200— K, tri ješe in vodna moč v „Pungartu“ od F. Šolar za 600— K, nakup sveta pri spodnji fužini od T. Zupana za 40— K. Dasi se je vsled mnogih nakupov odpisalo 8.459 09 K, je bilo vendar čistega dobička 11.592 67 K. Število članov je bilo 226, ki so imeli deležev 41.231 80 kron; torej število članov in deležev ni posebno visoko narastlo od leta 1904.

Leto 1909—1910.

Zadružni deleži so narastli šele na svoto K 41.231 80, rezervni zaklad pa na K 23.972 14. Ti svoti sta bili pač veliko premalenkosti kapital, da bi se mogla zadruga ž njima obratovati. V kolikor se je zadruga bolj širila in večala, v toliko se je tudi primeroma množil njen dolg pri Zadružni zvezi. Zato je moralo vodstvo zadruga vsled toliko novih naprav v preteklem letu v tem poslovnem letu Zadružno zvezo prositi, da se poviša zadrugi pri njej kredit na K 300.000—

Zadružni odbor je vedno bolj spoznaval, da je še vedno kot poprej, ko je bil ravnatelj še načelnik zadruga, vse vodstvo v njegovih rokah, in da je ves odbor nasproti njemu brez vse moči. Zato je zadružni odbor prosil Zadružno zvezo, da naj imenuje in pripusti k skupnim sejam svojega pooblaščenca župnika v Kropi. Ta naj bi varoval odbor in delavce nasproti preoblastnemu postopanju ravnatelja. Ker pa odbor večkrat tudi opravičenih in pametnih odredb ravnatelja ni umel, zato naj bi pooblaščenec Zadružne zveze ob jednem varoval tudi ravnatelja in ga podpiral s svojim vplivom nasproti odboru in delavstvu, da bi zadruga boljše prospevala.

Ko je sedaj Zadružna zveza zahtevala

za kredit K 300.000—, podpis menice od vseh članov, ki imajo kaj nepremičnega premoženja¹⁾ in zahtevala zopet svojo pravico iz leta 1907, da sme pošiljati svojega pooblaščenca k skupnim sejam, ki more ugovarjati neopravičenim sklepom (cf. seja dno. 9. februarja 1910), je skupna seja tej pravici soglasno pritrdila. Tako je prišel v stik železoobrtne zadruga zopet župnik v Kropi.

Razumljivo je, da naloga novega pooblaščenca Zadružne zveze ni bila lahka in prijetna. Po njegovem vplivu so se sprejeli v sejah zlasti v zadnjih letih tudi razni sklepi, ki so omejevali neopravičeno moč ravnateljevo v korist delavstva in odbora. Da bo prišlo vsled tega v doglednem času med njim in ravnateljem do poloma, je umevno.²⁾

Ker zadružni odbor ni bil dovolj zmožen presojevati zmožnost oziroma nezmožnost ali zanesljivost uradnika, se je prepustila v isti seji Zadružni zvezi tudi pravica nastavljanja in odstavljanja zadružne uradnike. Pozneje se je Zadružni zvezi prepustila tudi pravica iz istega razloga določevati plače zadružnemu uradništvu.³⁾

Zelo važno za razvoj zadruga je bilo, da se je 30. junija l. 1910 kupilo zraven zadružne tovarne ležeče zemljišče od M. Jalen za skupni znesek K 5.750 80. S tem se je in se bo še mogla zadruga za nekaj let nemoteno širiti na severni strani. 13. majnika t. l. so se pa kupile za zadruga razne parcele od zapuščine umrlega K. Pibrovca, med njimi tudi zgornji mlin za vsoto K 3.362.—

Ker je bilo odslej zraven zadružne tovarne dovolj praznega zemljišča za zidavo,

¹⁾ Vsi niso podpisali.

²⁾ Zgodilo se je to šele koncem leta 1918. ob istem času kot med ravnateljem in delavci.

³⁾ Te pravice se Zadružna zveza ne poslužuje.

se je začelo resno razmišljavati, kako bi se tovarna bolj razširila. Nameravalo se je zgraditi oddelek za strojne vijake; zato se je že v seji sklenilo prestaviti in razširiti pot na „Mlečju“ čez Kroparico proti „Jarmu“. 28. aprila se je pisalo Zadružni zvezi, da naj pošlje kakega zvedenca v Kropo, da napravi načrte, da se poveča tovarna in postavijo novi stroji za vijake. V pismu se pritožuje vodstvo: „Obrt. posp. urad na Dunaju se za zadrugo nič ne zmeni, ozira se le na veleindustrijo. Ko je zadruga sama kaj izvršila, pride nadzornik Obrt. posp. urada in dá vse lepo fotografirati, češ to je zopet nekaj novega naredil Obrt. posp. urad.“ 10. junija piše ravnatelj sam Zadružni zvezi radi razširjenja tovarne in nabave novih strojev za vijake. V poznejših pismih istega leta se natančno popisuje, katere stroje v ta namen zadruga potrebuje, koliko bi stali, pojasnuje še, kako bi se njih delo dobro izplačalo. V skupni seji se je že sklenilo kupiti material za razširjenje tovarne in nakup različnih strojev za vijake. A vendar se ti sklepi še do danes niso izvršili. Zakaj ne, ne vemo! Najbrž so se poklicani faktorji preveč zanašali na druge.

V letih 1907—1909 (v treh letih) je porabila zadruga 414 vagonov železa in sicer: kvadratnega železa 198 vagonov, pločevinskih odrezkov 170 vagonov, okrogle in železne žice pa 120 vagonov, toraj na teden nekaj čez $2\frac{1}{2}$ vagona.

V drugem polletju 1. 1909 je izvozila zadruga izven države okoli 6 vagonov izdelkov. Nekaj jih je šlo tudi na Turško, Grško, Malto, Sirijo in Tripolis. Zato je dobila od države od vsakih 100 kg K 4—eksportne premije. V dežele ogrske krone je pa izvozila svojih izdelkov 18 vagonov. V prvem polletju 1910 je izvozila blaga v Srbijo in Grčijo 38.775 kg, nekoliko manj

kot v drugem polletju 1909. Na Ogrsko se je pa izvozilo 253.051 kg. V tem poslovnem letu ni imelo načelstvo nobene seje, nadzorstvo je pa imelo eno sejo. Skupnih sej načelstva in nadzorstva je bilo šest.

V seji 28. decembra se soglasno sklene napraviti spomladi kanal iz cementa od ceste do sedanjega kanala pod bajerjem ter napraviti večjo globokejšo mrežo.

Občni zbor je bil v tem poslovnem letu zopet eden in sicer 11. septembra 1909. Kot zastopnik dežel. odbora se ga je udeležil dr. Lovro Pogačnik. Pri volitvah v nadzorstvo je bilo voliti tri člane: Jurij Legat in Andrej Žvan sta po pravilih izstopila, Vincenc Strnad je pa odpovedal članstvo in delež in zato ni mogel biti več član nadzorstva. Namesto teh so se izvolili iz Kroke Matija Gašperšič, iz Kamnegorice pa zopet Andrej Žvan in na novo Marko Pogačnik. Pristopnina se določa novim ali od konkurence prišlim članom na K 30.— Prometa je imela zadruga v tem letu K 1,773 721·24. Čistega dobička je pa bilo K 8.102·43. Trgovina je bila mamreč v tem letu precej slaba, zato so bile v skladiščih velike zaloge; šele proti koncem leta se je bolj odprlo za kupčijo. Zadruga je imela to leto tudi žalostno skušnjo z nezanesljivimi tujimi uradniki (slučaj Dodič!) Zato je delavstvo samo naprosilo, naj vstopi nazaj v zadrugo sedanji ravnatelj A. Š., ki je 1. majnika to tudi storil.

Leto 1910—1911.

V letu 1910—1911 se ni zgodilo za združni razvoj nič posebnega. Premišljevalo se je pač to in ono, sklepali se različni načrti, ki se pa niso izvršili.

Obresti od 40 deležev Kranjske dežele se niso Deželnemu odboru vsako leto sproti plačevale, ampak so se koncem leta vpisovale v knjigah deželi v dobro. Do začetka tega poslovnega leta se je nabralo obresti

K 5 600.—, 6. oktobra je prosilo vodstvo zadruga deželnega tajnika dr. L. Pogačnika, da naj on posreduje pri deželnem odboru, da bi se ta znesek zadrugi podaril, da se kupi nov stroj za ženske žeblice v dolgosti 50—60 mm. To leto prošnja ni bila uslišana.

Da bi si zadržna trgovina pridobila novih odjemalcev in še bolj razširila, imenovala je zadruga še zastopnike v Tridentu, Atenah, na Calamati, in celo v Carigradu.

Iz raznih pisem je razvidno, da se je morala zadruga hudo boriti zoper tujo konkurenco zlasti na Balkanu. 28. novembra t. l. sporoča Obrt. posp. uradu na Dunaj: „Ponudili smo kladvica za srbske železnice Trg. ministrstvu v Belgrad, a smo s svojo ponudbo propadli; naša ponudba se je glasila na 33·20 frankov med tem, ko je francoska. tvrdka, katere ponudbo so sprejeli, ponudila kladvica po 22·80 frankov. Nas stane železo K 19·52, žeblici pa vsaj K 26.—. Od kod ta velika razlika? Na Francoskem podpira na vso moč vlada industrijo, pri nas pa nič; tam imajo dovolj dobrih strojev, pri nas ne. Povejte c. kr. Trg. ministrstvu, pomagajte industriji s podporami, dajte nam strojev, sicer propademo.“ Tako hudo sicer ni bilo, a vendar je tuja konkurenca zelo hudo škodovala zadrugi.

Iz sejnih zapisnikov opazimo, da je nasprotje med delavskim odborom in ravnateljem vedno bolj rastlo. Seje se niso vršile ob naprej določenih dneh, ampak kadar se je nabralo dovolj gradiva za seje. Kadar so delavci, ki so bili pred vojsko silno slabo plačani, zvedeli za sejo, so hoteli vkup z raznimi prošnjami, posebno s prošnjami za povišanje plač. Zato predlaga v skupni seji (10. januarja 1911) ravnatelj, da naj se prošnje, ki pridejo v pisarno po sklicanju seje, rešijo šele pri drugi seji. Na njegov predlog se je tudi sklenilo, da mo-

rajo prošnje biti vložene vsaj pet dni pred sejo, da se morejo pri dotični seji obravnavati. Ker so odborniki v seji 3. avgusta zoper njegovo voljo rešili prošnjo za povišanje delavskih plač, ki ni bila pet dni pred sejo vložena, izjavil je ravnatelj, da se ne bo več udeleževal odborovih sej, ker se odborniki ne drže več svojih sklepov.

Ravnatelj je deloval nato, da bi dobila pisarna kolikor veliko moč v vodstvu zadruga, zato si je prizadeval, da bi se izvolil še eden prokurist. Odbor se je temu upiral in sporočil to tudi Zadržni zvezi. 29. sept. 1910, to je neposredno pred občnim zborom, je pa ravnatelj utemljeval pismeno potrebo po drugem prokuristu v pismu na Zadržno zvezo, češ da njega in načelnika ni mnogokrat doma. Zadržna zveza se je udala. Na občnem zboru 3. septembra uradnik Anton Šmitek prokure ni hotel sprejeti.

Izvoz blaga je znašal v drugem polletju 1910 v Levanto 4·78 vagonov; na Ogrsko, Hrvatsko, Slavonijo, Bosno in Dalmacijo pa 28·3 vagone. 17. septembra poročajo Trg. in Obrt. zbornici v Ljubljano, da se je promet na dežele Ogrske krone vsled visokih tarifov (K 2.— a 100 kg) skoro popolno ustavil, ker zadruga vsled tega ne more tekMOVATI z ogrskimi tovarnami in njihovimi železnimi izdelki. V prvem polletju 1911 je pa znašal izvoz v Levanto 5·6 vagonov.

Načelstvo je imelo dve seji, nadzorstvo nobene. Skupnih sej je bilo šest. 25. avg. 1910 je priporočila skupna seja uradnika Antona Šmitka v stalno nameščenje. Zadržna zveza je temu ugodila 2. oktobra.

Občni zbor se je vršil 3. septembra 1910. Udeležil se ga je zopet dr. L. Pogačnik. Pri volitvi „v“ načelstvo se je izvolilo zopet staro načelstvo. Tudi izstopivša člana nadzorstva Marko Arh in Marko Pogačnik se zopet izvolita. Pristopnina za delavce,

ki pridejo od konkurence in se sprejmejo v članstvo, se je potrdila kakor lansko leto K 30.—. Sprejel se je tudi službeni red za uradnike. Razun nekaterih malenkosti kupili so se v tem letu le trije stroji in sicer ena ekscentrična stiskalnica (škarje) za K 1.020.—, en stroj za brušenje nožev K 1.350.—, od Kranjske ind. družbe se je pa kupil en stroj za preskušujo verig za K 286·91.

Računski zaključek je bil približno tak kot leta 1909—1910.

Leto 1911—1912.

Pred vojsko so bile plače delavcev silno nizke. Prav tako nizke so pa bile tudi plače uradnikov. Novo poslovno leto se je pričelo v znamenju boja za uradniške plače. Načelstvo ni znalo določiti plače uradništvu. Zadruga zveza pa se ni hotela ali ni mogla s tem ukvarjati in je odlašala določiti uradnikom plače. Zato je stopil ravnatelj z uradništvom v štrajk. Plače so se nato uradnikom nekoliko zboljšale in napravil se je tudi službeni red. Malo je manjkalo, da ni ostala tedaj zadruga brez ravnatelja.

V seji 3. novembra 1911 se je sklenilo, da naj določajo dnevni red za skupne seje, ki ga je doslej določeval le ravnatelj sam, predsednik nadzorstva, načelnik, ravnatelj in zastopnik Zadrugne zveze. Ta sklep se je potem nekaj časa tudi izvrševal.

V novembru 1911 sta obiskala zadrugo nadzornik Obrt. posp. urada na Dunaju g. H. Pösendeiner in inženir Špalek. Pregledala sta tovarno in izrazila veselje nad lepim napredkom zadruga; spoznala sta pa, kako potrebuje zadruga novih strojev. Skupno se je napravil koncept prošnje na Obrt. posp. urad na Dunaju za prepustitev novih strojev zadrugi (za okrogle žeblice, za tračnice in za ključavničarje) ter za napravo moderne

cinkarije. Zastopnika Obrt. posp. urada sta obljubila, da bodo prošnjo sestavili na Dunaju in jo potem poslali Zadrugi v podpis. 3. februarja 1912 je prosila zadruga pismeno zavod za pospeševanje obrti na Kranjskem¹⁾, naj on urgira prošnjo od Obrt. posp. urada na Dunaju, da pošlje v podpis. A prošnje ni bilo od nikoder in strojev tudi ne.

17. februarja 1912 sta se udeležila delavca Janez Bazar in Gašper Šmitek iz Kroppe tečaja za avtogensko varjenje. Tečaj je priredil zavod za pospeševanje obrti v Ljubljani v Obrtni šoli.

Ker je začetkom t. l. potekal triletni rok za vrnitev K 10 000.— posojila, ki ga je zadruga bila prejela od c. kr. trgovskega ministristva, je Obrt. posp. urad na Dunaju zahteval, da naj se isto takoj vrne. 1. aprila je zato zadruga prosila istega, naj posreduje, da se ji posojilo podaljša za dobo 10. let, zlasti radi tega, ker bo 30. junija t. l. zadruga izstopila iz železnega kartela. Zadruga je to prošnjo utemeljevala tudi s tem, češ da bo država s tem veliko zaslužila, ker bo zadruga, ko bo enkrat zunaj kartela, tiščala cene železnih izdelkov doli, nasprotno bo pa vsled izstopa iz kartela posojilo zelo rabila. Prošnja se ji je uslišala v toliko, da ni bilo treba posojila takoj vrniti, ampak se ji je dovolilo, da se more posojilo v obrokih vračevati.²⁾

17. majnika je Kranjski deželni odbor ugodno rešil zadrugno prošnjo z dne 6. oktobra 1910. Podaril ji je vse obresti od svojih deležev od l. 1896—1910 v znesku 5.600.— K, katere obresti so se porabile kot prispevek k zgradbi zadrugnih skladišč v

¹⁾ V tem času se je ta zavod ravno ustanovil. Predsednik istega je bil g. Iv. Kregar, komisar ozir. ravnatelj pa je bil g. Vlad. Remec. Oba imata veliko zaslug za našo zadrugo.

²⁾ Prvi obrok se je vrnil v januarju 1913, zadnji v znesku 5.000 K se je vrnil 20. junija 1917.

Kamnigorici in Kropi. Brezobrestno posojilo iz leta 1895 v znesku 4.000.— K se je podaljšalo za pet let do leta 1917.³⁾

Na nepremičninah se to leto ni nič kupilo, pač pa so se kupile te premičnine: 6. julija 1911 se je kupilo od tvrdke Thiemer Maks H. & Co. v Draždanih eno padalno kladivo za znesek 1.612·15 K in 30. jun. 1912 od Schmidt Rudolf na Dunaju eno kladivo za vlečenje večjih žebeljev za znesek 1.764.— K

Ravno ta dan, to je namreč zadnji dan poslovnega leta (30. junija) je izstopila zadruga iz železnega kartela, ker ji ni nudil dovolj ugodnosti.

Načelstvo in nadzorstvo samo ni imelo to leto nobenih sej. Skupnih sej načelstva in nadzorstva je pa bilo sedem. V seji 3. novembra 1911 so se določili, da naj se stavijo dnevni red za skupne seje: predsednik nadzorstva, načelnik, pisarnišni ravnatelj in zastopnik Zadružne zveze. V seji 8. maj. 1912 se soglasno sklene, da se prispeva za podporo Obrtni nadaljevalni šoli v Kropi s 1. julijem 1912 po 200 K vsako leto in sicer za enkrat samo za dobo treh let. V odbor Obrt. nad. šole se izvolita od strani zadruga ravnatelj Fran Šolar in odbornik Janez Lazar. — Občni zbor se je bil vršil 26. avgusta 1911. Udeležil se ga je izmed zunanjih samo tajnik Zadružne zveze Anton Kralj. Izstopivša nadzornika Jožef Drmota in Lovro Zupan ml. se zopet izvolita, namesto umrlega člana nadzorstva Matije Gašperšič se pa izvoli Valentin Gašperšič. Kot pristopnina za člane, ki pristopijo od konkurence k zadrugi, se določi znesek 35 K.

Letni promet je prekoračil svoto dva milijona kron, ki se je odslej vsako leto znatno zviševal.

Leto 1912—1913.

Kartel je hotel zadrugi vsled njenega odstopa nekaj nagajati, pa ni ji dosti mogel. Zadruga ne le, da ni imela vsled tega koraka nobene škode, pač pa še veliko koristi. Postala je bolj neodvisna in se je mogla vsled tega svobodneje razvijati. Strah, da je bo kartel uničil in ji vzal odjemalce, se je izkazal kot neopravičen. Odjemalci so se le še bolj množili. Zadržno vodstvo poroča 18. junija Obrt. posp. uradu na Dunaj, da morajo kupiti vsled obilnih naročil še eno stiskalnico za kladvica. Iz tega se razvidi, da so se novi naročniki oglašali za kladvica še pred potekom izstopa iz kartela.

Že v juniju 1912 se je oddalo zidanje novega skladišča v Kropi stavbinskemu mojstru Josipu Zmetu, ki ga je že do jeseni dokončal. Zgradba je bila proračunana na 5.381·29 K, stala je pa 7.093·88 K. 4. okt. je kupila zadruga stroj za spičenje kladvic na Dunaju od Roth G. Akt. Ges. Dengg & Co. za znesek 3.508.— K.

18. decembra je prišla iz Dunaja vesela novica za zadrugo; c. kr. ministrstvo za javna dela je dovolilo 60.000 K brezobrestnega posojila za nakup novih strojev za vijake, proti temu, da porokuje Kranjski deželni odbor za 20.000.— K in da se zadržni odbor zaveže, da bo vračevala zadruga posojilo v desetletnih obrokih. Tudi Deželnemu odboru je podpisalo načelstvo podobno izjavo za 20.000.— K.

13. januarja je bila obveščena zadruga od c. kr. vojnega ministrstva, da se je sprejela njena ponudba z dne 1. avgusta 1912: izvrši naj v letu 1913 za vojaštvo 1,085.000 žebeljev (jegrov). Ker je imela zadruga takrat zelo malo ročnega dela za delavce, je to naročilo z veseljem sprejela. V aprilu se je izpeljala voda iz cerkvenega studenca za Kapelico v tovarno. 17. t. m. se je pa naročila ena frikcijska stiskalnica za želje z

³⁾ Isto se je vrnilo dne 16. februarja 1917.

Dunaja od bratov Scherb za 3.332.— K. V letu 1912 in 1913 je bila na Balkanu vojska. Vojska je tudi na zadružno trgovino nekoliko slabo vplivala. Vsled vojske se je zadruga zelo založila s surovinami in izdelkov pa ni mogla takoj prodati, tako da so se zaloge precej nakopičile. Zato je tudi njen dolg pri Zadružni zvezi precej visoko narastel. (Glej pismo Zadružni zvezi 8 marca 1913.) Zadruga je izvozila v prvem polletju 1912 to je pred vojsko s Turki v Levanto 2 vagona svojih izdelkov, med tem ko jih ni v drugem polletju drugega leta niti vagon (0.9937 kg) Izvažala je v tem letu svoje izdelke le v Črno goro, Grško in Turčijo „v rednih razmerah je pa izvozila zadruga vsako leto v Balkanske države“ tako trdi zadruga v pismu na obrtno trgovsko zbornico dne 1. februarja 1913 „5 do 10 vagonov.“ Vsled vojske je pa promet z Balkanskimi državami skoraj izostal. Vendar je bila v tem poslovnem letu zadružna trgovina v vseh strokah dovolj živahna in tudi dela je imela dovolj, tako da je bil promet vkljub vojski skoraj za 600.000 K večji kot v prejšnjem poslovnem letu in dobička je bilo skoraj še enkrat več kot prejšnje leto; bilo ga je namreč 15 390 67 K.

Načelstvo ni imelo tudi v tem letu nobene seje. Nadzorstvo je imelo 1 sejo. Skupnih sej je bilo 5. V seji 19. oktobra 1912 se je sklenilo, da bo pristopnina v smislu občnega zbora z dne 21. septembra 1912. točka 5 se sledeče odmerjala; ako so delali v zadrugi od 14. leta naprej, je pristopnina K 5.—, ako delajo že drugič K 10.— in tako dalje kolikorkrat pridejo k zadrugi zopet nazaj, za vsakokrat po K 5.— več; ako pa pridejo od konkurence, se določi pristopnina K 40.—. Za delavce pa, kateri so prišli iz tujine, ter še niso bili nikdar v delu zadruga in tudi ne pri konkurenci, se določi pristopnina v starosti 24 do 30 let K 10.—,

za starost 30 do 35 let K 20.—, od 35 do 40 let K 30.—. V seji 10. aprila 1913 se dovoli Slov. kat. delav. društvu v Kropi, da sme prirejati v zadružnem skladišču veselice, v kolikor dopušča prostor. Isto se dovoli tudi bralnemu društvu v Kamnigoricu.

Občni zbor se je vršil 21. sept. 1912. Vdeležila sta se ga tudi zastopnika deželnega odbora g. dr. Lovro Pogačnik in zavoda za posveševanje obrti na Kranjskem g. ing. Vlad Remec. Pri volitvah v nadzorstvo je bil za Kropo zopet izvoljen Valentin Gašperšič, za Kamnogorico pa Andrej Žvan.

Leto 1913—1914.

Odkar je (28. decembra pr. l.) dovolilo cesarsko kraljevo ministrstvo za javna dela 60.000 K brezobrestnega posojila za nove stroje za vijake, se je vodstvo neprestano bavilo z mislijo, kako razširiti tovarno, in postaviti v njej nove stroje. V sejah načelstva in nadzorstva se je o tem razpravljal; a vendar se stroji za vijake kljub temu niso postavili. Sedaj jih je izpodrinila sledeča ponudba:

21. julija t. l. ponudi Erhard Künzel iz iz Arzberga, tovarnar in podjetnik ob Bavarsko češki meji, svoje stroje za mrzlo kovane žeblice v nakup. Sporočil je, da ima svoje stroje v Schlagenwaldu že v obratu, da pa misli ves obrat v bivši Avstro-ogrski opustiti in se pečati samo na Bavarskem z izdelovanjem raznih žeblic in strojev in da zato te stroje prodaja. Vodstvu zadruga je ta ponudba na vso moč ugajala. Zato je zelo hitela, da se nakup strojev izvrši. Zato je zadruga takoj (že 23. julija) sporočila o tem obrtnopospeševalnemu uradu na Dunaj, ki je bil tudi zadovoljen, da upelje v Kropi te vrste obrat. Začeli so se pismeno pogajati z E. Künzel radi prodaje teh strojev. Obrtnopospeševalni urad je nasvetoval, da

je treba iti prej stroje pogledat. Nadnadzornik obrtnopospeševalnega urada H. Pösendeiner in zadružni uradnik Anton Šmitek sta šla ogledat vso napravo in stroje. 6. oktobra je uradnik Šmitek v skupni seji načelstva in nadzorstva poročal, da je neobhodno potrebno, da se ponudeni Künzelnovi stroji takoj kupijo. Kajti če bi se ti stroji postavili kje v Avstroogrski, bi moralo tričetrtrine ročnega dela v Kropi in Kamnigoricu odpasti. Ves zadružni odbor je zato soglasno pooblastil zadružnega ravnatelja Fran Šolarja, da naj skupno z zastopniki obrtnopospeševalnih uradov v Ljubljani in na Dunaju sklene z Erhardom Künzel-nom kupno pogodbo za nakup vseh strojev, oprave in izdelkov v tovarni imenovanega v Schlaggenwaldu na Češkem. V naslednjih dneh se je sklenila z g. Künzel-om v Karlovih-varih na Češkem nakupna pogodba vseh teh naprav. 16. oktobra je ravnatelj že o tem poročal v skupni seji, kjer se je nakup odobril. Kakor se vidi iz teh podatkov, se je nakup teh strojev izvršil kakor za slavo hitro.

Da bi se delavci priučili na nove stroje, so šli meseca novembra v Schlaggenwald en ključavničar, en skladiščar in trije zadružni delavci. Od 1. novembra dalje je zadruga vodila vso prodajo teh izdelkov.

Zavod za pospeševanje obrti v Ljubljani je naredil za prizidavo in razširjenje tovarne potrebne načrte. 21. februarja t. l. se je sklenilo po teh načrtih prezidati in razširiti tovarno, kamnogoriški odborniki so pa odločno zahtevali v skupni seji 1. aprila, da naj se postavijo novi stroji v Kamnogorico, ali vsaj h kamnogoriškemu mostu. Ker se ta zahteva ni mogla izpeljati, zato s svojo zahtevo niso prodrli. Vsled tega je vladalo v Kamnigoricu veliko razburjenje.

Začetkom aprila so pripeljali iz Schlaggenwalda 18 večjih in manjših strojev za žeblje in vse naprave za postavitev strojev; vse

to je stalo približno K 55.000.—. Ta svota se je pokrila z brezobrestnim posojilom c. kr. ministrstva, ki je dodalo še 10.000 K za pokritje stroškov postavljanja; toraj je skupno posodilo c. kr. ministrstvo K 65.000.—.¹⁾

V majniku je pričel graditi stavbinski mojster Anton Remec novo tovarno za stroje, dokončal jo je koncem julija; vse delo je stalo K 9.136.—.

V pisarniški hiši se je v tem letu prezidala veža, iz katere se je naredila še ena pisarniška soba in so se prestavile stopnice v vežo.

Za tovarno se je kupilo eno kladivo za K 575.—, ene škarje za železo in precej drugih malenkosti.

Tudi v notranjem je skušala zadruga napredovati. Delavni red za delavce se je nekaj popravil in spopolnil.²⁾ Spoznalo se je tudi, da zadružna pravila niso več primerna razmeram in da jih je treba v marsičem preurediti in popraviti.³⁾

Načelstvo ni imelo nobene seje, nadzorstvo pa eno, skupnih sej je pa bilo 8. Občni zbor se je vršil 13. septembra 1913. Kot zastopnik deželnega odbora se ga je vdeležil deželni tajnik dr. Lovro Pogačnik, kot zastopnik zavoda za pospeševanje obrti pa njegov vodja Ing. Vlad. Remec. V načelstvo so bili izvoljeni zopet izstopivši odborniki za dobo 3 let. V nadzorstvo se izstopivša Marko Arh in Marko Pogačnik zopet izvolita.

Prometa je bilo v tem letu K 3.135.523,32 to je okoli K 400.000 več kot lansko leto. Dobička je bilo le K 5.931,91.

¹⁾C. kr. ministrstvo je dovolilo, da se ta dolg odplačuje v desetletnih obrokih čez 2 leti, potem ko bodo stroji v obratu.

²⁾A do danes se še ni odobril.

³⁾Ki se pa vsled raznih ovir niso mogla še do danes popraviti.

Zanimivo poročilo o razvoju zadruga posnemamo iz odgovora zadruga na neka vprašanja trgovske in obrtne zbornice v Ljubljani z dne 17. decembra 1913.

I. O produkciji.

Ad 1.) Zadruga s sedežem v Kropi se peča z izdelovanjem kovanih žebeljev in ročno izdelanih verig. Cene naših izdelkov so se zadnjih deset let zvišale za 30% radi dražjega materiala in dražjih delavskih mezd.

Ad 2.) V letu 1905 je delalo v zadrugi 235 delavcev, za mezdo so prejeli K 108.603'96, v letu 1911 je delalo 217 delavcev, za mezdo so prejeli K 131.283'30.

Ad 3.) Zadruga si pomaga, kadar ni zadosti vode, z motorjem na surovo olje z 20 HP, ima dalje dve stiskalnici za večja kladvica, en stroj za špičenje istih, eno toporiščno kladivo in štiri peresna kladiva za izdelovanje žebeljev za ladje, ene velike škarje za rezanje železa, štiri ekscentrične škarje za rezanje železja za žebelje, ene škarje za rezanje železnih palic.

Ad 4.) V letu 1905 se je izdelalo 100 vagonov žebeljev, 1¹/₂ vagona verig, v skupnem znesku K 388.607'— v letu 1911 pa pa 118 vagonov žebeljev in ³/₄ vagona verig v znesku K 419.576'—

Ad 5.) Trgovali smo v krajih Avstro-ogrške in Bosne, deloma tudi s Hercegovino, Srbijo, Grško in Turško.

II. Razvoj zadruga od leta 1906.

Od leta 1906 se je zadruga dobro razvijala, dasi je manjkalo za razvoj potrebnega kapitala, zlasti v to, da bi ročno delo zamenila s strojnim delom. Če bi se izdelovali žebelji in verige s stroji, bi bilo blago lepše in bi stalo zadrugo cenejše, kar se razvidi iz majhnega letnega dobička, dasi je bilo veliko prometa. Naše rezerve so se pomnožile komaj za K 24.839'44 kljub temu, da se jim prišteje vsako leto več dobiček razun 5% obresti deležev.

A. Pogoji produkcije in prememba od leta 1906.

Ad 1.) Sirovine dobiva zadruga v državi in sicer: pri Kranjski industrijski družbi na Jesenicah in deloma tudi od Avstrijske Montanske družbe na Dunaju; koks dobiva zadruga iz Beljaka, Trsta in Dunaja. Producerski stroji stoje v razmerju do surovin kot 2 : 5, palično železo za žebelje je stalo v letu 1905 v delavnici K 19.— za 100 kg, v letu 1906 K 19'50, v letu 1907 in 1908 K 21.— (v juliju in septembru 1908 K 20.— od septembra 1908 do 1911 K 19.—); tudi koks se je zvišal od leta 1908 za K 9'75 pri 100 kg.

V tujih deželah zlasti na Nemškem in na Francoskem mora biti surovo železo veliko ceneje kot v naši državi, ker se od tam ponujajo železni izdelki v Solunu za isto ceno, kot stane pri nas palično železo.

Do leta 1909 smo izvažali večje množine kladvic za tračnice za Srbijo za nove železnice, kar nam je od leta 1909 popolnoma nemogoče; kajti Nemčija in Francoska postavita železne izdelke franko Donava tako ceno, kot stane nas z eksportno premijo vred na istem mestu surovo železo. (Eksportna premija znaša pri 100 kg K 4.—) Zato je naš izvoz tudi v sosednje balkanske države popolnoma prenehal. Da bi dobivali surovo železo iz Nemčije, se nam radi prevoznih stroškov ne izplača, ker pride ono železo za nas ravno tako drago, kot pri nas, ker nam železne tovarne plačajo od K 100.— K 4.— izvozne premije.

Ad 2. in 3.) Zadruga ima tu v Kropi dovolj vodne moči, a je vsled finančnih težkoč ne more izrabiti; zato tudi ne more zamenjati ročnega dela s strojnim delom. Ročno delo pa vsled visokih producerskih stroškov (višjih delavskih plač) in slabše izdelave kot strojno delo od leta 1911 vedno bolj pada.

Ad 5.) V zadrugi delajo le domačini iz Kroke in Kamnegorice. Njen poglavitni namen je vzdrževati železno industrijo v Kropi in Kamnigorici in s tem tudi oba kraja, kar se ji bo posrečilo, če se preide polagoma od ročnega dela k strojnemu, če nas bo obrtna oblast dovolj podpirala. Delavske mezde so se zvišale od leta 1906 za približno 30 %. Zadruga namreč ne gleda toliko na svoj dobiček, ampak skuša delavcem, ki so njeni deležniki, olajšati njih nekdanj tako žalostno eksistenco.

Ad 7.) Zadruga ni kartelirana; ima pa svoje zastopnike na Ogrskem, v Bosni in in v tujih državah, ki imajo svoje provizije.

B) Zadružni razvoj od leta 1906 oziroma prodaja zadružnih izdelkov.

Ad 1.) Prodaja izdelkov je bila od leta 1909—1911 prav dobra. Od leta 1911 pa čutimo hudo konkurenco v strojnih izdelkih. Zlasti tekoče leto se slabo prodaja, zato moramo dobiček opustiti, da ni preveč zalog.

Ad 2.) Tudi v državi sami čutimo hudo konkurenco. Zato se je tudi v Avstroogrski, Bosni in Hercegovini prodaja izdelkov v zadnjih dveh letih zmanjšala. Tudi v Trstu in Dalmaciji prodajajo že angleške žebelje in verižne izdelke, ker je gotovo za te izdelke prenizka carina.

Ad 3.) Na Ogrsko in v Bosno se prodaja sedaj malo izdelkov, ker Ogrska podpira bolj ondotno industrijo kot Avstrija svojo staro. Do okoli pred dvema leti tam niso izdelovali nobenik kladvic za tračnice, sedaj se je pa razvila tako huda konkurenca z avstrijskimi izdelki, da ti ne bodo mogli več z Ogrskimi konkurirati.

Ad 4.) V letih do 1909 smo izvozili v Srbijo letno 10 vagonov izdelkov, sedaj izvažamo le še eden do dva vagona; pa bodemo kmalu še ta izvoz popolnoma iz-

gubili vsled nesrečne politike zadnjih časov, zlasti še, ker je avstrijsko železo veliko dražje kot nemško.

V Kropi, 18. decembra 1913.

19. januarja 1914 je sporočila zadruga Trgovsko obrt. zbornici v Ljubljano, da je nabavila od 1. 1906 iz lastnih sredstev tele stroje:

8. maja 1906 Scherb Brüder Wien, ene male škarje za	K 870.—
21. maja 1906 Schöller & Co. Unzmarkt, eno toporiščno kladivo za	392.—
24. januarja 1907 Scherb Brüder Wien, ene ekscentr. škarje št. 5. za	2.236.—
31. decembra 1907 Scherb Brüder Wien, dvoje ekscentr. škarij št. 2 in 4 za	2.880.—
5. februarja 1908 Lehman & Leirer, Wien en ventilator za	441.—
21. marca 1908 Plewa Emil, Wien, motor na sur. olje za	11.310.41
10. aprila 1908 Leobrsdorf-Akt. Ges., turbino s transmis. za	17.295.30
2. februarja 1909 Žabkar Avg. Ljubljana, eno peresno kladivo za	400.—
21. aprila 1911 Scherb Brüder, Wien ene ekstr. škarje za	1.020.—
9. maja 1911 Dania Ernest, Wien eno brusilnico za	1.350.—
6. julija 1911 Thimer Max & Co. Dresden, padalno kladivo za	1.612.15
30. junija 1912 Schmidt Rudolf & Co. eno peresno kladivo št 2. za	1.764.—
1. oktobra 1912 Roth Akt. Ges. eno strojno kladivo za	K 3.508.—
17. aprila 1912 Scherb Brüder, Wien, eno frakcijsko stiskalnico za	3.332.—
3. avgusta 1913 Semler Simon eno kladivo za verige za	575.—
13. septembra 1913 Schulz & Göbel, ene škarje za železo za	1.754.20

Skupaj K 50.740.06

Novi davki.

Začasni zakon o proračunu državnih izdatkov in dohodkov za teta 1920/1921, ki je bil uveljavljen z naredbami od 21. avg. 29. septembra in 26. oktobra 1920 in je priobčen v št. 136 Uradnega lista deželne vlade za Slovenijo, obsega nekaj povsem novih davkov, nekaj že obstoječih davkov in pristojbinskih propisov pa znatno izpreminja.

Te izpremembe v davčni zakonodaji so za naše zadruga velikega pomena in zato je potrebno, da se z njimi seznanijo.

I. Invalidski davek.

Za pokritje stroškov za invalidske podpore je vpeljan nov invalidski davek.

Invalidski davek se pobira v Sloveniji kot odstotna doklada k vsem neposrednim davkom, torej od zemljiškega, hišnorazrednega, hišnonajemninskega in rentnega davka, od obče pridobnine, od posebne pridobnine podjetij, ki javno polagajo račune, od davka na tantijeme in od plačarine. V podlago za odmero invalidskega davka pa se prištejejo znesku neposrednega davka samega še državni pribitki (doklade), ki se pobirajo od neposrednih davkov.

Glede rentnega davka je pripomniti, da se invalidski davek ne pobira od onih hranilnih vlog pri denarnih zavodih, katerih letne obresti ne znašajo več kakor 80 K.

Od vsote neposrednega davka in državnih pribitkov se izmeri invalidski davek takole:

Na znesek davka znaša invalidski davek	
do 80 K	8 K
od 80 K „ 200 „	24 „
„ 200 „ „ 400 „	48 „
„ 400 „ „ 800 „	96 „
„ 800 „ „ 1.200 „	148 „
„ 1.200 „ „ 2.000 „	248 „

od 2.000 K	do 4.000 K	500 K
„ 4.000 „	„ 6.000 „	756 „
„ 6.000 „	„ 8.000 „	1.040 „
„ 8.000 „	„ 12.000 „	1.680 „
„ 12.000 „	„ 16.000 „	2.400 „
„ 16.000 „	„ 20.000 „	3.200 „
„ 20.000 „	„ 28.000 „	4.760 „
„ 28.000 „	„ 40.000 „	7.200 „
„ 40.000 „	„ 60.000 „	11.400 „

dalje je do in preko vštetih 80.000 K plačati 20% invalidskega davka.

Na invalidski davek se ne smejo nakladati niti državne niti samoupravne doklade.

Invalidski davek zapade v istih rokih kakor oni davki in pribitki, ki so mu podstava. Za prepozno plačilo se pobirajo zamudne obresti in ob izvršilu tudi izvršilne pristojbine.

Vsled težkoč, ki so združene s preračunavanjem invalidskega davka, so ljubljanski denarni zavodi (med njimi tudi Združna zveza) vložili na vlado skupno spomenico, naj predrugači te predpise. Po sedanjih predpisih bi zlasti zavodom z večjim številom vlagateljev nastalo preveč dela. Za vsakega posameznega vlagatelja, ki dobi več kakor 80 K na leto obresti, bi bilo namreč treba izračunati najprej 3% rentni davek (1½% rentni davek sam in 100% enotnega državnega pribitka). Na podlagi tako dobljene podstave bi se potem za vsakega posameznega vlagatelja izračunal invalidski davek.

Druga težava obstoji za mnoge zavode v tem, da morajo rentnino plačevati štirikrat na leto in bi morali torej plačevati tudi invalidski davek štirikrat.

Upati je, da bo finančna uprava te predpise izpremenila.

Našim posojilnicam priporočamo, naj takoj plačajo na račun invalidskega davka nek znesek, glede natančnejšega preračunavanja in definitivnega vplačila pa naj počakajo, dokler finančna uprava točno ne označi svojega stališča.

II. Davek na poslovni promet.

Plačevati morajo ta davek, ki je tudi na novo uveden, vsi trgovski industrijski in obrtni obrati, kakor tudi vse pravne in fizične osebe, ki so zavezane plačevanju obrtnega davka ali pridobnine.

Plačevati morajo torej ta davek:

1.) Osebe, ki po obrtno ali po stalnem poklicu prodajajo blago na debelo ali na drobno, življenjske potrebščine ali sploh kakršnekoli druge stvari;

2.) podjetniki, stavbeniki, dobavitelji in druge osebe, ki sklepajo razne posle po poklicu;

3.) pravne in fizične osebe in obrati, ki se bavijo z denarnimi posli, zlasti tudi delniške družbe;

4.) komisijonarji za vse prodaje in posle, ki jih izvršujejo na račun svojih komitentov;

5.) vse osebe brez ozira na poklic in ne glede na to, ali plačujejo obrtni davek in pridobnino, kadar prodajajo veliko živino, za katero se izdajajo živinski potni listi.

Tega davka ne plačajo kmetovalci pri prodaji lastnih pridelkov izvzemši pri prodaji velike živine, za katero se izdajajo živinski potni listi (goveda, konji, osli, mule).

Veliki kmetovalci, ki svoje pridelke predelujejo in jih predelane prodajajo na debelo, so glede takih kupčij zavezani plačevati prometni davek.

Davek se tudi ne plača ob prodaji izdelkov domače industrije.

Minister za finance more oprostiti plačila tega davka kmečke, konsumne, proiz-

vajalne in druge zadruga, ki po svojih pravilih ne dele dobička, in katerih fondi se po prestanku ne dele, nego se določajo v splošne namene; oproščene so tudi vse humanitarne in kulturne družbe in naprave, ki ne delajo za dobiček.

Davek na poslovni promet se odmerja različno in znaša:

1.) Za blago, ki se uvaža preko carinarnic, toliko, kolikor znaša carina na doletično blago.

2.) Za blago, ki se izvaža preko carinarnic, toliko, kolikor znaša polovična carina na to blago.

3.) Za blago, ki se uvaža ali izvaža in ki je oproščeno carine, toliko, kolikor bi znašala uvozna ali izvozna carina na to blago, ako bi ne bilo oproščene carine.

4.) Za uvožene luksusne predmete toliko, kolikor znaša uvozna carina, razen tega pa še 10% vrednosti uvoženega luksusnega blaga.

Davek se v vseh teh štirih primerih pobira v zlatu, oziroma v srebru po kurzni vrednosti, ki jo določa finančni minister za plačevanje carine.

5.) Za obrte in trgovine, ki opravljajo posle s predmeti, ki se ne uvažajo iz inozemstva; dalje za obrate z življenjskimi potrebščinami znaša davek na poslovni promet toliko kolikor znaša neposredni davek na obrat (pridoanina) z vsemi državnimi pribitki vred.

6.) Za mešane obrate, t. j. za one, ki se bavijo s predmeti, kateri se uvažajo iz inozemstva in s predmeti, ki se proizvajajo doma, znaša prometni davek toliko, kolikor znaša pridobnina z vsemi državnimi pribitki vred. Toda ti obrati nimajo pravice do povračila onih zneskov, ki so jih na carinah kot davek na poslovni promet plačali sami ali ki so jih plačali oni, od katerih so nabavili to blago.

Vsled teh določb bodo torej nekateri obrati morali plačati dvakrat prometni davek: ob zacarinjenju blaga in še posebej kot dvojni pridobinski davek.

7.) Za industrijska in tvorniška podjetja znaša davek na poslovni promet 1% prodajne cene njih proizvodov. Da se pa podpira domača industrija, se daje tem podjetjem ugodnost, da smejo zahtevati povračilo tistega prometnega davka, ki so ga plačala na carinarnicah za uvožene sirovine, ki služijo za izdelovanje njihovih produktov.

8.) Pri prodaji velike živine znaša prometni davek 1% prodajne cene.

9.) Pri denarnih zavodih in delniških družbah, zavezanih javnemu polaganju računov, znaša davek na poslovni promet 2% kosmatega dobička, izkažanega v bilanci. V kolikor se ti zavodi bavijo s trgovinskimi posli, veljajo tudi za nje določbe o plačevanju davka na carinarnicah, oziroma ako se bavijo z industrijo, veljajo tudi nje tozadevna zakonska določila.

Na ta davek se ne pobira nobena državna ali kaka druga doklada.

Industrijska podjetja, ki so zavezana plačevanju tega davka po vrednosti prodanih proizvodov, morajo voditi posebno knjigo o prodajah, v katero morajo dnevno zapisovati vsote, prejete za prodane proizvode.

Čas, ob katerem je treba plačati ta davek, je določen sledeče:

1.) ob plačilu carine za blago, ki se uvaža ali izvaža,

2.) ob vsaki prodaji velike živine,

3.) pri industrijskih podjetjih v prvih petih dneh vsakega četrletja,

4.) v drugih slučajih ob onem času, ki je določen za redno pobiranje davkov.

Za one, ki bi se ne držali predpisov tega zakona o prometnem davku, so določene denarne globe do 20.000 dinarjev.

* * *

Glede drugih davkov, ki so bili že preje uvedeni, so nastopile razne izpremembe. V naslednjem omenjamo na kratko samo tiste, ki več ali manj zadevajo naše zadruge.

1.) Zemljiški davek. Davčna podlaga se po novih predpisih zviša na trikratni čisti katarstrski donos. Zemljiški davek znaša 20% od te davčne podlage. Na podstavi tako odmerjenega zemljiškega davka se pobira v Sloveniji še enotni državni pribitek 150%, namesto dosedanjega vojnega pribitka (ki je znašal 80%) in namesto deželne doklade, ki je znašala doslej 55%.

Od trikratnega čistega katastrskega donosa se odmerja tudi 2% prispevek za elementarne škode in za melioracije.

2.) Hišni razredni davek. Davčne postavke po tarifi hišnega razrednega davka po zakonu z dne 28. decembra 1911 (oziroma z dne 23. januarja 1914) ter tarifne najmarine se zvišujejo trikratno.

Od tako izračunanega hišnorazrednega davka še namesto dosedanje deželne doklade pobira enotni državni pribitek 70%.

3.) Hišni najemniški davek se prepíše tako, da se določi davčna stopnja od dogovorjene ali ocenjene kosmate hišne najemnine v Ljubljani za l. 1921 in 1922 z 20% brez vsakega nadaljnega popusta; za l. 1920 se odmeri davek še po dosedanjih prepisih. Za druge kraje, ki spadajo pod splošno hišno najmarino, se določa še za davčno leto 1920 davčna stopnja dogovorjene kosmate hišne najemščine z 12% brez nadaljnega popusta.

Namesto dosedanje deželne doklade se pobira od tako izračunanega hišnonajemniškega davka enotni državni pribitek s 70%, za Ljubljano s 60%.

Za nove hiše se uvajajo znatne davčne olajšave.

4.) Občna pridobnina se tudi za

l. 1920 odmeri po istih principih kakor doslej; toda so davčni zneski povišani štirikratno.

Dosedanji vojni pribitek in deželna doklada se odpravi, mesto tega pa se uvaja enoten državni pribitek 170% za davčne zavezance, pri katerih je iznos davka večji nego 1200 K; če je davčni iznos manjši, se pobira državni pribitek s 130% od davčnega zneska.

5.) Rentni davek. Na rentni davek, ki se pobira z odbitkom pri dolžnikih (t. j. ki ga plačujejo denarni zavodi za svoje vlagatelje) se pobira državni pribitek 100%. V tem oziru ni nastopila torej nobena izprememba, ker se je tak pribitek pobiral tudi že preje.

6.) Davek od tantijem se poviša od 10% na 15% in se od povišanega zneska pobira še državni pribitek 100%.

7.) Posebna pridobnina od podjetij, ki so zavezana javnemu polaganju računov, se odmeri ravno tako kakor doslej. Le namesto 20% vojnega pribitka in deželne doklade, se plača odslej enotni državni pribitek 90%. Rentabilitetni pribitek ostane neizpremenjen.

8. Plačarina. Od plačarine onih oseb, ki niso oproščene avtomnih doklad, se pobira namesto dosedanje deželne doklade enotni državni pribitek 70%; taki uslužbenci pa so oproščeni državnega pribitka in avtonomnih doklad, ako njih skupni letni službeni prejemki ne presegajo 30.000 K.

9. Dohodnina. Dohodnine so oproščene osebe, katerih skupni dohodek enega leta ne presega 4800 K. Ker se ta davek zadrug ne tiče, ne navajamo nadaljnih izprememb.

Vse te izpremembe glede ravnokar navedenih davkov nastopijo od 1. januarja 1920 dalje.

10. Davek od prirastka vrednosti se odpravi.

Davčna oblastva prve stopnje se izločajo iz okrajnih glavarstev in izvršujejo svoje posle kot samostojni uradi, neposredno podrejeni svojim finančnim direkcijam, oziroma delegatom ministrstva za finance.

* * *

Važne izpremembe prinaša finančni zakon glede pristojbin (taks) in o državni trošarini.

Kakor znano so bile 6. aprila t. l. in potem še enkrat lestvične in odstotne pristojbine povišane vsakrat za 100%. Finančni zakon odreja v čl. 155., da se imajo lestvične in odstotne pristojbine od 1. decembra 1920 dalje računati po prvotnih predpisih t. j. po predpih, ki so veljali pred 6. aprilom.

V zadnjem snopiču Narodnega Gospodarja objavljena lestvica torej od 1. decembra 1920 dalje ne velja več. Zadruga naj uporablja odslej dalje zopet stare lestvice, kakršne so objavljene večinoma v vsakem koledarju za l. 1920.

V veljavi pa ostanejo predpisi glede zvišanja stalnih pristojbin. Predlog za vpis novih odbornikov v združni register, za izbris izstopivših odbornikov, za vpis premembe pravil i. t. d. se mora torej tudi v bodoče kolkovati s kolkom za 12 K, priloge k takemu predlogu pa s kolkom za 2 K od vsake pole.

Glede kolkovnih pristojbin imamo za drugam pripomniti še sledeče:

Doslej je bil sodni sklep o vpisu ali izbrisu v združnem registru kolka prost. Za take sklepe bo treba odslej plačevati kolek 40 K. Kako se bo to v praksi izvrševalo, še ni jasno. Po členu 156 finančnega zakona se morajo vse pristojbine v kolkih in v gotovini plačevati takoj v naprej ne glede na to, kolik je znesek. Le v izrečno

izvzetih primerih, kjer je po veljavnih zakonih nemogoče plačati pri sodiščih v naprej pristojbino, se plačajo pristojbine tako in takrat, kakor je predpisano v posameznih pristojbinskih zakonih.

Ko zadruga vloži predlog za kak vpis, oziroma izbris v zadrurnem registru, še ne ve, ali bo sodišče predlogu ugodilo ali ne in torej prav za prav ne bi bila bolžna, že naprej plačati kolek za sodni sklep. Kako bodo posamezna registracijska sodišča postopala v tem oziru, pa za enkrat še ne moremo povedati.

* * *

Huda davčna bremena nalaga finančni zakon v obliki trošarine, ki se pobira od sledečih predmetov:

- 1.) Na sladkor: za 100 kg 400 K.
- 2.) Na kavo: za 100 kg 400 K.
- 3.) Na kavine nadomestke (cikorijo, žitno kavo, i. t. d.): za 100 kg 120 K.
- 4.) Na riž: za 100 kg 80 K.
- 5.) Na olje, ki se rabi za jed (oljkovo, laneno, bombaževo i. dr. za 100 litrov 80 K.
- 6.) Na pivo: po hektoliterski stopnji izvlečka: 8 K.
- 7.) Na fina vina (šampanjec, pelikovec in druga, ki imajo nad 16% alkohola): za 100 litrov 1200 K.
- 8.) Na likerje, konjak in esence za pijačo: za 100 litrov 1600 K.

- 9.) Na rum: za 100 litrov 1200 K.
 - 10.) Na sveče (razum lojenih in voščenih): za 100 kg 80 K.
 - 11.) Na električno razsvetljavo: a) za žarnice do 32 sveč 20 K; b) nad 32 sveč, za vsako normalno svečo 1-20 K; c) za za vsako obločnico, mesečno 40 K.
 - 12.) Na svetilni plin: za kubični meter 0 80 K.
 - 13.) Na kalcijev karbid: za 100 kg 120 K.
 - 14.) Na kresila: a) na žepne težke do 25 gramov za vsako 4 K, za težje 8 K; b) za namizna in stenska po 24 K.
 - 15.) Na alkohol (špirit) in vse špiritnožne tekočine: za vsako hektolitersko stopjo po 30 K.
 - 16.) Na sadno žganje: za vsako hektolitersko stopnjo 20 K. Trošarina pa se ne pobira na ono sadno žganje, ki ga kuhajo posamezniki za lastno potrebo o kuhi žganja so izdelani še podrobnejši predpisi.
 - 17.) Na kisovo kislino, izdelano iz lesa: za 1% jakosti 8 K.
 - 18.) Na mineralne in njim podobne vode: a) za mineralne vode, ki se dobivajo iz prirode, za 1 liter 0-80 K, b) za druge vode (sodavica, pokalice) za 1 liter 0.40 K. Deli litra se računajo za cel liter.
 - 19.) Na stisnjene droži za 1 kg 4 K.
- A. Kr.

Vabilo na redni občni zbor

Hranilnice in posojilnice v Cirknici,
registrirane zadruge z neomejeno zavezo,
ki se bo vršil dne 26. decembra 1920 ob
1. uri popoldne v združnih prostorih.

Dnevni red:

1. Čitanje in odobrenje zapisnika o zadnjem občnem zboru.
2. Poročilo načelstva in nadzorstva.
3. Odobritev računskega zaključka za leto 1919.
4. Volitev načelstva.
5. Volitev nadzorstva.
6. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo vejavno sklepal ne glede na število navzočih združnikov

Vabilo na redni občni zbor

Mlekarske zadruge v Polhovem Gradcu,
registrirane zadruge z omejeno zavezo
v likvidaciji,

ki se bo vršil v nedeljo dne 2. januarja 1921
ob 8. uri dopoldne na Pristavi h. št. 16.

Dnevni red:

1. Čitanje in odobrenje zapisnika o zadnjem občnem zboru.
2. Poročilo likvidatorja o izvršeni likvidaciji.
3. Odobritev računskega zaključka.
4. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob določenem času ne bil sklepčen, se vrši eno uro kasneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih članov.

Vabilo na redni občni zbor

**Hranilnice in posojilnice za Višnjo goro
in okolico,**

registrirane zadruge z neomejeno zavezo,
ki se bo vršil dne 13. februarja 1921 ob
4. uri popoldne v župnišču.

Dnevni red:

1. Čitanje in odobrenje zapisnika o zadnjem občnem zboru.
2. Poročilo načelstva in nadzorstva.
3. Odobritev računskega zaključka za leto 1920.
4. Volitev načelstva.
5. Volitev nadzorstva.
4. Slučajnosti.

Vabilo na XII. občni zbor

Ljudske hranilnice in posojilnice v Trstu,
registrirane zadruge z neomejeno zavezo,
ki se bo vršil v nedeljo dne 16. januarja
1921 ob 10. uri dopoldne v združnih uradnih
prostorih v Trstu, via Torre bianca,
št. 19/1.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva.
2. Odobrenje rač. zaključkov za leta:
1917, 1918 in 1919.
3. Poročilo nadzorstva.
4. Predlog za združitev s Tržaško po-
sojilnico in hran. in likvidacija zadruge.

Načelstvo.

Ker prvi občni zbor sklican na nedeljo 16. januarja 1921 ni bil sklepčen, sklicuje na podlagi § 32 združnih pravil

Ljudska hranilnica in posojilnica v Trstu,
registrirane zadruge z neomejeno zavezo,

XII. občni zbor

za dan 7. februarja 1921 ob 10. uri dopoldne
v združnih uradnih prostorih v Trstu,
via Torre bianca 19/1, s sledečim dnevnim
redom:

1. Poročilo načelstva.
2. Odobrenje računskih zaključkov za
leta 1917, 1918 in 1919.
3. Poročilo nadzorstva.
4. Predlog za združitev s Tržaško po-
sojilnico in hranilnico in likvidacija zadruge.

Načelstvo.

Vabilo na VIII. izredni občni zbor
Sirarske zadruge v Stari Fužini
registrirane zadruge z omejeno zavezo,
ki se bo vršil dne 1. januarja 1921 ob 3. uri
popoldne v prostorih sirarne.

Dnevni red:

Volitev načelstva in slučajnosti.

V slučaju nesklepčnosti prvega, se vrši
pol ure pozneje drugi občni zbor in sklepa
ob vsakem številu navzočih.

Vabilo na redni občni zbor
**Slovenskega delavskega stavbenega
društva v Ljubljani,**
registrirane zadruge z neomejeno zavezo,
ki se bo vršil dne 3. februarja 1921 ob 6. uri
popoldne, na Kongresnem trgu št. 3.

Dnevni red:

1. Čitanje in odobrenje zapisnika o zadnjem občnem zboru.
2. Poročilo načelstva in nadzorstva.
3. Odobritev računskega zaključka za l. 1920.
4. Volitev načelstva.
5. Volitev nadzorstva.
6. Prememba pravil.
7. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure pozneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drugi občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih združnikov.

Vabilo na redni občni zbor

**Kmečke hranilnice in posojilnice
v Št. Lovrencu nad Mariborom,**
registrirane zadruge z neomejeno zavezo,
ki se bo vršil v nedeljo, dne 12. decembra
1920, po rani božji službi, t. j. ob pol 9.
zjutraj v župnijski pisarni.

Dnevni red:

1. Čitanje in odobrenje zapisnika o zadnjem občnem zboru.
2. Poročilo načelstva in nadzorstva.
3. Odobritev rač. zaključka za leto 1919.
4. Čitanje revizijskega poročila.
5. Volitev načelstva.
6. Volitev nadzorstva.
7. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drugi občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih združnikov.